

ФАЛСАФА ВА ХУКУК

ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК
ФАЛСАФА ВА ХУКУК

ИЖТИМОИЙ - СИЁСИЙ, МАЪНАВИЙ - МАЪРИФИЙ,
ФАЛСАФИЙ - ХУКУҚИЙ ЖУРНАЛ

2
2020

FALSAFA va HUQUQ
ФИЛОСОФИЯ u ПРАВО
PHILOSOPHY and LAW

ФАЛСАФА ва ҲУҚУҚ

Ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий, фалсафий-ҳуқуқий журнал
2020/2 (№16)

“Энг катта бойлик – бу ақл-заковат ва илм, энг катта мерос – бу яхши тарбия, энг катта қашшоқлик – бу билимсизликдир”.

Чиндан ҳам, бугун биз улуг ниятлар билан пойдевор қўяётган янги Ўйғониш даври мамлакатимизда мана шундай улкан бойлик яратишига, халқимизнинг ҳаётини фаровон қилишига ва келгуси авлодларга ўзимиздан муносиб мерос қолдиришига хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев

Журналимизнинг мазкур сонида Ўзбекистон миллий университети, Тошкент ирригация ва кишлок хўжалигини механизациялаш мухандислари институти ва Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти ҳамкорлигида “Янги Ўзбекистоннинг маънавий тараққиёт тамойилларини амалга ошириш жараёнининг долзарб масалалари” мавзuida 2020 йил 17 июнда ташкил этилган илмий-амалий анжуман материаллари ҳам чоп этилмоқда.

Тахрир хайъати:

М.Н.Абдуллаева -
ф.ф.д., профессор
Б.Т.Тўйчиев –
ф.ф.д., профессор
Ж.С.Раматов –
ф.ф.д., профессор
Г.Т.Маҳмудова –
ф.ф.д., профессор
Й.О.Жўраев –
ю.ф.д., профессор
Қ.Н.Назаров –
ф.ф.д., профессор
Р.Ж.Рўзиев –
ю.ф.д., профессор
А.Ў.Ўтамуродов –
ф.ф.н., профессор

Бош муҳаррир:
А.Г.Муминов –
с.ф.д., профессор

Му а с с и с: Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети

Тахририят манзили: 100095 Тошкент шаҳар,
Университет кўч., 4.
www.falsafavahuquq-jurnal.nuu.uz
E-mail: falsafavahuquq-jurnal@nuu.uz

Босишга 30.12.2020 да берилди

Бичими 60x84 Offset қоғози. ЎзМУ босмахонасида ризографда босилди. “Times” гарнитураси. Хажми 23,75 б.т. Наприёт ҳисоб табағи 23,75. Адади 60 нусха. Буюртма №06

Журнални нашрга тайёрловчилар
Қ.Назаров, А.Муминов, Х.Соқиев

**ИСТИҚЛОЛНИНГ ДАСТЛАБКИ ЙИЛЛАРИДА ЗАМОНАВИЙ
ИРРИГАТОРЛАР ТАЙЁРЛАШ СИЁСАТИ**

Равшанов А. –

ТИҚХММИ катта ўқитувчиси

Ота боболаримизнинг азалий макони бўлган Ўзбекистонимизда энг қадим замонлардан бугунги кунгача инсон ҳаёти учун зарур бўлганкўплаб соҳаларва касбларсув билан боғлиқ ҳолда шаклланган ва ривожлангани маълум. Бу ўз навбатида, ушбу соҳа учун ўз ишининг устаси бўлган моҳир деҳқонлар, тажрибали мироблар, меҳнаткаш сувчиларга эҳтиёжнинг доимо ката бўлганини англатади. Асрлар давомида бу борадаги билимлар сайқалланган, даврлар синовига бардаш берган кўникмалар ва малакалар шаклланиб ва такомиллашиб борган.

Шу нуқтаи назардан, мамлакатимизда ирригация, қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва мелиорация соҳасида кадрлар тайёрлаш сиёсатининг тарихан мустаҳкам асосга таянганини яққол исботлайди. Бу борада Марказий Осиёнинг тунғич олий таълим даргоҳибўлган ТИҚХММИнинг айнан бизнинг мамлакатимизда, Тошкентда 1934 йилда ташкил этилиши ва фаолияти эса ушбу сиёсатни амалга оширишнинг ўтган аср бошларидаги яққол намунаси бўлгани шубҳасиз.

Бугунги кунда мустақил тараққиёт йўлидан бораётган ва ривожланишнинг янги босқичига чиқаётган Ўзбекистонда қишлоқ хўжалигини мелиорациялаш ва ирригация тизимлари такомиллашуви, малакали ирригатор кадрлар тайёрлаш мавзуини илмий ёритишда ўтмиш аждодларимизнинг фалсафий-илмий мероси муҳим манба бўлиб саналади. Жумладан, “Авесто” китоби, Абу Наср Форобий, Абу Райҳон Беруний, Ибн Сино, Юсуф Хос Ҳожиб, Алишер Навоий, Ибн Халдун каби алломаларнинг асарлари ҳам бу борадаги мумтоз манбалардир. Хусусан, уларнинг асарларида ҳар бир инсон тарбияси ва камолоти, унинг етук шахсга айланишининг асосий омиллари, давр эҳтиёжлари ва уларнингўсиб бориш қонуниятлариҳақида муҳим фикрлар баён қилинган.

Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш, Ўзбекистоннинг 2017-2021 йилларга мўлжалланган тараққиёт стратегиясига таяниб олиб борилаётган бунёдкорлик фаолияти жараёнида маънан баркамол ёш мутахассисларни, жумладан иқтидорли ва юксак малакали ирригаторларнинг янги авлодинивояга етказишга оид давлат сиёсати билан боғлиқ мавзубевоситамахсус тадқиқот объекти сифатида ўрганиш, шу асосда амалиёт учун зарур бўлган хулоса ва тақлифларни ишлаб чиқиш алоҳида эътиборни талаб қилмоқда.

Бу жиҳатдан, Ўзбекистонлик олимларЎ.Умурзаков, Н.Эгамбердиев, Р.Сангиров, А.Салоҳиддинов, С.Маматов, Р.Эргашев, Б.Ҳасанов, А.Бобожонов, Р.Ҳакимовларнинг мамлакатимиз ривожланишининг бугунги босқичида қишлоқ ва сув хўжалиги соҳаларини барқарор ривожлантириш, мавжуд сув ресурсларини рационал бошқариш ва улардан самарали фойдаланишни таъминлаш учун зарур бўлган юксак малакали ирригатор кадрлар тайёрлаш тизимини мутгасилтакомиллаштириб бориш масалаларига оид илмий изланишларини алоҳида таъкидлашимиз лозим.

Маълумки, Ўзбекистон XX аср ниҳоясида, яъни 1991 йилда мустақилликка эришди. 1992 йилда Бирлашган Миллатлар ташкилотининг тўла ҳуқуқли аъзосига айланди, дунёвий тараққиёт йўлини танлади. Шу аснода мамлакатимизни тубдан ислоҳ қилиш ва модернизациялаштамоийллари ҳаётга изчил жорий этила бошланди. Мамлакатимизнинг мустақил давлат бўлибтараққий этиши муносабати билан ўтган йиллар мобайнида республика ҳаётида чуқур ижтимоий-иқтисодий, сиёсий, маънавий-маърифий ўзгаришлар рўй берди. Бундай жиддий аҳамиятга молик ўзгаришлар ва янгиланишлар ирригатор кадрлар тайёрлаш бўйича ягона олий ўқув юрги бўлган Тошкент ирригация ва мелиорация институти ҳаётида ҳам кескин бурилиш, янги давр шаклланиши учун асос бўлди.

Истиқлол даврида ирригатор кадрлар тайёрлаш фаолиятини даврийлаштириш нуқтаи назаридан, бу босқичниинститутҳаётидаги туб ўзгаришлардан келиб чиқиб, қуйидаги 3даврга бўлиш мақсадга мувофиқдир:

а) 1991-2002 йиллар, яъни истиқлолга эришилган дастлабки йиллар, ўша даврдаги муҳим ўзгаришлар ва бошқалар назарда тутилади;

б) 2003-2016 йиллар, яъни ушбу даргоҳнинг Тошкент ирригация ва мелиорация институти сифатида фаолият олиб борган даври;

в) 2017 йилдан шу кунгача, яъни Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш муҳандислари институти қайта ташкил этилиши ва фаолияти [1].

Бу даврларнинг ҳар бири институт ҳаётида муҳим ўринга эга ва унинг тарихидан мустаҳкам жой эгаллайди.

Истиқлолнинг илк босқичи ва бозор иқтисодиётига ўтиш даврининг дастлабки йилларидаги баъзи иқтисодий қийинчиликларга қарамай, институт қишлоқ ва сув хўжалиги соҳаси бўйича муҳандис кадрлар тайёрлашда кўплаб ижобий натижаларга эришди. Айни шу даврда Таълим тўғрисидаги, Кадрлар тайёрлаш Миллий Дастури тўғрисидаги, Ер кодекси, Фермер хўжаликлари тўғрисидаги, Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисидаги Қонунлар, Олий таълимнинг Давлат таълим стандарти қабул қилинди. 2 босқичли олий таълим тизимига ўтилди.

Ўзбекистон Республикаси мустақиллиги муносабати билан илмий-текшириш ишларининг 1991-1995 йиллар учун мўлжалланган режалари тузилди. Кейинги йилларда бу режалар асосида илмий-тадқиқот ишлари олиб борилди. Истиқлолнинг дастлабки йилларида Республика мизининг бозор иқтисодиёти томон юз тутиши сабабли ерга муносабатларнинг ўзгараётганлиги ўқув режаларини қайта кўриб чиқишни, шу билан бир қаторда янги ихтисосликларни очишни талаб қилди.

Бўлажак муҳандисларнинг билими институт ўқув хоналари вадиплом олди амалий машғулотида мустаҳкамланиб борилди. Мазкур машғулотлар асосан, Тошкент вилояти Ўрта Чирчиқ туманидаги Киров номи давлат хўжалиги ерларидан 2471 гектар ер ажратилиб ташкил қилинган Тошкент ирригациялаш ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш муҳандислари ўқув-тажриба хўжалигида ўтказилди.

Истиқлолнинг дастлабки йилларида институт ходимлари юксак муваффақиятларни қўлга киритдилар, мустақил Ўзбекистон республикасининг иқтисодий, илмий-техник ўсишига муайян ҳисса қўшдилар. Институт ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикаси Мелиорация ва сув хўжалиги вазирлиги таркибида олиб борди ва бу даврда институтнинг моддий-техника ва ўқув базаси янада мустаҳкамланди, мутахассислар тайёрлаш услублари ўзлаштирилди профессор-ўқитувчилар тизимининг ҳамда талабаларнинг маданий-маиший шароити яхшиланди. 1991-1994 йилларда институт ўқув фаолияти ва лабораториялар учун зарур бўлган тўққиз қаватли бино қурилиб, ишга туширилди, бешта ётоқхона, 221 хонали тўртта яшаш уйлари, 500 киши овқатланадиган ошхоналар қурилди.

Талабаларнинг ҳар томонлама, умумилмий ва махсус тайёргарликларини яхшилаш мақсадида 1991 йили Ўзбекистон Республикаси Мелиорация ва сув хўжалиги вазирлигининг буйруғига биноан институтда Умуммуҳандислик ўқув маркази (УМУМ), Ирригация муҳандислари тайёрлаш ўқув-илмий маркази (ИМУИМ) ва Қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш муҳандислари тайёрлаш ўқув-илмий маркази (ҚХММУИМ) ташкил топди. Марказлар билан бир қаторда Қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва автоматлаштириш, Ер тузиш, Сув хўжалиги иқтисоди ва уни ташкил этиш факультетлари тузилди. Ўрта бўғин мутахассисларига бўлган эҳтиёж катта бўлганлиги сабабли институтимизда 1992 йили фермерлар тайёрлайдиган махсус бўлим ташкил этилди.

1994 йилда институтдаги 50 кафедрада фаолият кўрсатаётган олимлар қишлоқ ва сув хўжалиги соҳасида фан-техника жараёнини юксалтириш учун Илмий-тадқиқот ишларини олиб бордилар. Бу кафедрада 643 та юқори малакали педагоглар фаолият кўрсатдилар. Профессор-ўқитувчилар таркибида 43 профессор, 319 фан номзодлари - доцентлар бор эди.

Рейтинг тизими асосида баҳолашнинг жорий этилиши ўқув жараёнини жадаллаштиришга ва талабалар билимини одилона баҳолашга олиб келди. Диплом лойиҳаларининг сифат кўрсаткичи сезиларли даражада яхшиланди. 1993 йили 1422 диплом лойиҳасидан 48,28 фоизи "яхши" баҳога ҳимояланган бўлса, 26,97 фоизи "аъло"га баҳоланди.

Мустақилликнинг дастлабки ўн йили ичида 14 та ихтисослик бўйича 876 аспирант аспирантурада ўқиди. Мелиорация ва суғорма дехқончилик ҳамда Қишлоқ хўжалигини электрлаштириш бўйича институтда докторлик ҳамда номзодлик диссертациялари ёқлаш учун Махсус Кенгаш ишлашни бошлади. 1993 йили 28 диссертация ёқланган бўлса, шундан 3 таси докторлик диссертациясидир[1].

Истиқлол давридаги ўзгаришлар ва бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида республикамизнинг келажаги, унинг ҳар томонлама тараққий этиши мутахассисларнинг маънавий баркамоллиги, зукколиги ва етук малакага эга эканлигига боғлиқ бўлди. Бу ўз навбатида ўқув тизимининг тубдан ўзгартирилиши, шунингдек олий ўқув юртигача бўлган тайергарликни кучайтиришни талаб этарди. Шунинг учун, абутуриенлар ўқуви сифатини яхшилаш мақсадида институт қошида икки йиллик лицей ташкил этилди.

Бу даврда профессор-ўқитувчилар таркибининг малакасини оширишга катта аҳамият берилди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 5 июндаги 270-сонли Қарорига асосан 2-3 йилда бир маротаба Тошкент техника университети қошидаги олий муҳандис-педагоглар институтида ва Тошкент давлат университети қошидаги малака ошириш институтида, булардан ташқари ўқитувчиларнинг қолганлари илмий-тадқиқот институтларида ҳамда илғор хўжаликларда билим-савияларини оширишлари тизими шаклланди. Институт муҳандис кадрлар тайёрлаш марказигина эмас, балки ирригация ва мелиорация, қишлоқ ва сув хўжалигини механизациялаш, электрлаштириш ва автоматлаштириш, иқтисоди, ер ресурсларидан фойдаланиш муаммоларини ҳал этишда илмий марказ бўлиб ҳам хизмат қилди.

1991 – 1999 йиллар давомида институт ходимларидан 104 киши номзодлик, 11 киши докторлик диссертацияларини ёқлашди. Шу йилларда 34 та монография чоп этилди, улардан биттаси "Фан тарғиботи учун" медали ва пул мукофоти билан тақдирланди. Институт олимларининг беш иши ХХҮКнинг кумуш медали билан, саккизтаси эса, дипломлари билан тақдирланди. 15 дарслик ва 43 ўқув қўлланмалар нашр этилди. Шунингдек, шу йиллар давомида институтда жуда катта илмий салоҳият вужудга келганлиги туфайли бир нечта соҳа илмий лабораторияларини очишга имкон туғилди. Бу лабораториялар ёрдамида илмий-тадқиқот ишларини кенг қамровли мақсадли йўналишларда ўтказиш амалга оширилди. Бу эса, ўз навбатида илмий салоҳиятни халқ хўжалиги учун зарур бўлган муҳим муаммоларга қаратишга имкон берди[3].

Мазкур жараёндаги асосий вазифалардан биритаълим соҳасини тубдан ислоҳ қилиш, уни ўтмишдан қолган мафкуравий қарашлар ва сарқитлардан тўла халос этиш, ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берувчи юқори малакали, рақобатбардош кадрлар тайёрлаш бўлди.

Бугунги кунда бутун жамиятимиз ва барчатаълим муассасалари каби, ТИҚХММИ ва унинг филиаллари учун ҳам юксак тараққиётга эришиш борасида юқори малакали кадрлар тайёрлаш, таълим сифатини янада яхшилаш, мустақиллик йилларида мамлакатимизда таълим муассасаларини ўқув ва ёрдамчи адабиётлар билан етарлича таъминлаш ва билимларни талабаларга етказишнинг мустақкам тизимини яратиш ҳамда замонавий ахборот технологияларини жорий этиш долзарб вазифалардан ҳисобланади. Бу борадаги фаолиятда ёш авлод маънавиятини тиклаш ва янада юксалтириш, миллий таълим-тарбия тизимини такомиллаштириш, замон талаблари билан уйғунлаштириш асосида жаҳон андозалари ва кўникмалари даражасига кўтариш мақсадига катта аҳамият берилмоқда. Ушбу йўналишда халқимизнинг бой интеллектуал мероси ва умумбашарий қадриятлар асосида замонавий маданият, иқтисодиёт, фан, техника ва технологияларнинг ютуқлари асосида кадрлар тайёрлашнинг мукамал тизимини шакллантириш ишларнинг муҳим шартидир.

Буларнинг барчаси қишлоқ ва сув хўжалиги соҳасини салоҳиятли, рақобатбардош кадрлар билан таъминлашга алоҳида аҳамият қаратилаётганидан далolat беради. Бу борада ўқув-тарбия, ўқув-тажриба жараёнини дала майдонлари (полигонлар)да, хўжаликларда, корхоналарда ўтказиш, ўқув жараёнини илғор педагогик технологиялар билан тўла таъминлаш, узлуксиз таълим тизимини жаҳон ахборот тармоғига уланадиган тармоқ билан тўлиқ қамраб олишни ва бошқа

талабларни сифатли бажарилишини таъминлаш муҳим аҳамият касб этмоқда.

АДАБИЁТЛАР:

1. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. I жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. - 173-бет
2. “Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институтида олий маълумотли кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 8 майдаги Қарори. - Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти, <http://www.president.uz/uz/lists/view/>. // “Халқ сўзи” газетаси, 2018 йил 8 май
3. Назаров Қ., Хамидов Х. Етук кадрлар тайёрлаш маскани. – Т.: Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти нашриёти, 2019 йил
4. Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти 2018-2019 ўқув йили бўйича ҳисобот. – Т.: ТИҚХММИ жорий ҳужжатлари, 2019 йил

РЕЗЮМЕ:

Ушбу мақолада мустақилликнинг илк йилларида мамлакатимизнинг янгиланиши жараёнида етук ирригатор кадрлар тайёрлаш масалалари таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: мустақиллик, мустақилликнинг илк йиллари, мамлакатимизнинг янгиланиши, етук ирригаторлар, кадрлар тайёрлаш

РЕЗЮМЕ:

В данной статье рассматриваются вопросы подготовки кадров – современных ирригаторов в первые годы независимости.

Ключевые слова: независимость, первые годы независимости, обновление страны, квалифицированные ирригаторы, подготовка кадров.

RESUME:

This article briefly discusses the issues of training personnel - modern irrigators in the early years of independence.

Key words: independence, the first years of independence, renewal of the country, qualified irrigators, personnel training.

<i>Пўлатов А.</i>	<i>Роман-герман ҳуқуқий доктринасида маҳфий гувоҳ иштирок этишининг ўзи хос хусусиятлари</i>	<i>105</i>
<i>Омонов Р.</i>	<i>Оммавий ахборот воситалари - ижтимоий-сиёсий омилар ҳаракати майдонида</i>	<i>109</i>
<i>Муҳиддинов Н. С.</i>	<i>Авиация ишларининг ҳуқуқий режими</i>	<i>114</i>
<i>Ganiyev A</i>	<i>Ta'lim jarayonida o'quvchilarda "ijodiy fikrlash" konikmalarini rivojlantirishning ahamiyati.</i>	<i>118</i>
<i>Аҳмедов А. М.</i>	<i>Маъмурий ислохотлар концепцияси – давлат органлари фаолиятини самарали ташкил этиш мезони</i>	<i>123</i>
<i>Абдухалилов А., Нишанбаева Э. Тўраев О.Б.-</i>	<i>Ногиронлиги бор шахсларнинг бандлигини таъминлашда ижтимоий шерикликнинг ўрни</i>	<i>127</i>
	<i>Шахс ахборот-психологик хавфсизлиги тушунчаси ва унинг моҳияти</i>	<i>132</i>
<i>Раматуллаев М.</i>	<i>Факторный анализ Центральноазиатской политики Пакистана</i>	<i>137</i>
<i>Султанова Г.</i>	<i>Марказий Осиё алломалари ижодида креатив тафаккурнинг намоён бўлиши</i>	<i>142</i>
<i>Қолқанов Н.Т</i>	<i>Имидж тушунчасининг илмий-назарий асослари</i>	<i>146</i>
<i>Мамадаминова Б.А.</i>	<i>Туркистон ўлкасида совет ҳокимиятининг ўрнатилиши ва унинг ижтимоий-сиёсий оқибатлари</i>	<i>149</i>
<i>Норматов О.М.</i>	<i>Ўзбекистонда районлаштириш сиёсатининг амалга оширилиши</i>	<i>152</i>
<i>Уралов Д</i>	<i>Шарқда Ўрта асрларда илмлар таснифи масаласи</i>	<i>156</i>
<i>Уразалиева Г. Б.</i>	<i>Некоторые вопросы гендерного анализа в контексте социо-культурных аспектов деятельности индивида</i>	<i>160</i>
<i>Равшанов А.С.</i>	<i>Истиқлолнинг дастлабки йилларида замонавий ирригаторлар тайёрлаш сиёсати</i>	<i>164</i>
<i>Панжиев С.</i>	<i>Ҳақиқатнинг фалсафий мазмуни ва унинг асосий шакллари</i>	<i>168</i>
<i>Ҳақбердиев Н</i>	<i>Кадрлар тизимини шакллантиришнинг хорижий тажрибаси</i>	<i>172</i>
<i>Бердиев А.</i>	<i>Глобаллашув даврида сўз эркинлиги – давлат тилининг такомиллашуви омили</i>	<i>176</i>
<i>Халилов Ж.</i>	<i>Инсон ва жамият муносабатларини оптималлаштириш - демократик янгилаш таъмоили</i>	<i>180</i>
	<i>Устозлар хотираси абадий қалбимизда.....</i>	<i>185</i>